

MEĐUNARODNOPRAVNI SUBJEKTIVITET U USLOVIMA GLOBALIZACIJE

Željko Petrović¹

SAŽETAK

Ovaj rad se bavi aktuelnim pitanjima međunarodnog subjektiviteta u uslovima globalizacije. Vršiti se analiza teorija i suvremenih shvatanja međunarodnog subjektiviteta. Danas je sve teže odrediti da li određeni subjekt ima međunarodni subjektivitet. Države i dalje su najbitniji subjekti međunarodnog prava, ali nisu jedini, te same države nastupaju u međunarodnoj zajednici koja se u mnogo čemu promjenila. Sve je veći broj međunarodnih organizacija kao subjekata međunarodnog prava koje imaju sve veću ulogu. Najnoviji tokovi međunarodnih političkih, ekonomskih, kulturnih, socioloških i drugih odnosa današnjice uvjetuju progresivni razvoj međunarodnog prava, te aktualiziraju državu kao subjekta međunarodnog prava.

KLJUČNE RIJEČI: *međunarodno pravo, međunarodna zajednica, država, subjektivitet, globalizacija, neovisnost.*

SUMMARY

This paper deals with current issues of international legal subjectivity in the context of globalization. An analysis of theories and contemporary understandings of international legal subjectivity is performed. Today, it is increasingly difficult to determine whether a particular entity has international legal subjectivity. States are still the most important subjects of international law, but they are not the only ones, and these states themselves appear in the international community, which has changed in many ways. There is a growing number of international organizations as subjects of international law that have an increasing role. The latest trends in international political, economic, cultural, sociological and other relations of today condition the progressive development of international law, and actualize the state as a subject of international law.

KEYWORDS: *international law, international community, state, subjectivity, globalization, independence.*

UVOD

Subjekti međunarodnog prava jesu subjekti koji posjeduju pravnu i djelatnu sposobnost u međunarodnom pravnom poretku. Subjekti međunarodnog prava predstavljaju glavne nosioce aktivnosti na međunarodnoj sceni. Država predstavlja najstarijeg i najvažnijeg subjekta međunarodnog prava. Država posjeduje pravnu sposobnost, što znači da može biti

¹ Doktor pravnih nauka, Željko Petrović, Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina, petrovicz@yahoo.com

nosilac prava i obveza, dok djelatna sposobnost znači da je u mogućnosti da samostalno ističe svoje zahtjeve prema drugim subjektima, zaključuje međunarodne ugovore i druge pravne poslove, kao i da bude stvaralac međunarodnog prava, te da snosi odgovornost za povrede tog prava. Država je sposobna da sudjeluje u izmjeni i stvaranju općeg i partikularnog međunarodnog prava. Država na osnovu svojstva subjekta međunarodnog prava ima sposobnost da neposredno i samostalno odgovara za kršenje obveza po međunarodnom pravu (Degan, 2011: 205).

Država je ključni subjekt svih političkih i ekonomskih odnosa u međunarodnoj zajednici. Ovi odnosi zasnivaju se na interakciji više država koje stupaju i u interakciju sa međunarodnim organizacijama što je posebno izraženo u uslovima globalizacije. Na taj način složenost međunarodnih odnosa dovela je do toga da je kod pojedinih država, a posebno država na prostoru Europe došlo do povećanja političke i ekonomske međuovisnosti (Stiglic, 2002: 23).

Međunarodna zajednica sastavljena je od nacionalnih zajednica, odnosno država čiji se putevi ukrštaju. Države su povezane prirodom svakodnevnih problema i procesa, od kretanja ideja i kulturnih dobara, pa sve do postizanja financijske stabilnosti, zaštite životnog okoliša i drugih oblasti koje dotiču sve države. Države kao subjekti međunarodnog prava uključene su u proces globalizacije koji je zahvatio cjelokupnu međunarodnu zajednicu. Globalizacija nije jednodimenzionalan fenomen i nema samo ekonomski karakter, nego ima dodira i sa međunarodnim pravom i pravdom. U današnjoj međunarodnoj zajednici u kojoj postoje međunarodne organizacije kao što su Ujedinjeni narodi i Europska unija, postoje ustanovljena pravila koja se odnose na oružane sukobe, pravila za zaštitu ljudskih prava, životnog okoliša i dr. Osnivanjem međunarodnih institucija kao što je npr. Međunarodnih kazneni sud, nastaje novi sistem vrijednosti i odnosa među državama koji treba da se temelji na međunarodnim zakonima, pravima i odgovornostima (Todorović, 2006: 180).

Međunarodnu zajednicu u 20. stoljeću karakteriše borba za ljudska prava, a sa druge strane to je najbrutalnije stoljeće u pogledu njihovog kršenja. Međunarodni odnosi su tako uspostavljeni da se često ljudska prava krše pod izgovorom njihove zaštite. Velike sile u odnosima jednih prema drugima u kritičnim situacijama u vanjskoj politici često optužuju druge države za povrede ljudskih prava, kako bi mogle da poduzmu mjere koje su mimo važećeg međunarodnog prava. Ljudska prava su u današnjoj međunarodnoj zajednici postala instrument zloupotrebe u odnosima suprotstavljenih strana. U takvim uslovima države kao subjekti prava stupaju u međusobne odnose koji su često daleko od prava i pravde, a češće su u interesu političkih ciljeva određenih država (Čukalović, 2003: 525).

Država je najvažnija društvena organizacija i definirati državu kao društvenopravnu organizaciju znači utvrditi njena specifična obilježja u odnosu na suvremeni pravni poredak i u odnosu na druge društvene organizacije. Prema tome državu možemo posmatrati kao simbiozu njene teritorije, stalnog stanovništva i suverene vlasti, a svaku organizaciju koja posjeduje ova tri elementa, po međunarodnom pravu, možemo smatrati državom koja posjeduje međunarodnopravni subjektivitet.

OPĆE ODLIKE MEĐUNARODNOPRAVNOG SUBJEKTIVITETA

Subjekti prava uspostavljaju pravne odnose u okviru pravnih poredaka, te predstavljaju ključnu kategoriju prava kao društvenog fenomena. I unutarne i međunarodno pravo ima-

ju svoje subjekte kojima se nešto daje u korist i u obvezu. Kod unutarnjih pravnih poredaka pitanje ko će imati pravni subjektivitet ovisi od konkretnog pravnog sistema, dok u međunarodnom pravnom poretku u cjelini je određeno ko ima međunarodnopravni subjektivitet (Harris, 2007: 102-109). Od posebnog je značaja ko ima svojstvo međunarodnopravnog subjektiviteta, jer u međunarodnopravnom poretku priznanjem međunarodnopravnog subjektiviteta, podrazumijeva se samo priznanje subjekta, čime se potvrđuje njegov značaj u međunarodnoj zajednici. (Klabbers, 2009: 54-55)

Pojam subjekta u smislu međunarodnog prava ne treba poistovjetiti sa pojmom subjekta međunarodnih odnosa. Ove dvije kategorije mogu se u velikom broju slučajeva podudarati, ali između njih postoji razlika. Međunarodnopravni subjektivitet upućuje na subjekt, koji je u smislu međunarodnog prava nositelj prava i obveza, a sa druge strane, subjekat međunarodnih odnosa je svaki onaj subjekt koji ima sposobnost izvornog i stvarnog djelovanja na međunarodnom planu. Učesnici međunarodnih odnosa u suvremenoj teoriji nisu samo države, već svi oni subjekti koji mogu da utječu i na kreiranje i izražavanje svojih pozicija na nivou međunarodne politike (Revel, 2006: 6-8). Praktično svi subjekti međunarodnog prava mogu da budu subjekti međunarodnih odnosa, ali svi subjekti međunarodnih odnosa ne mogu da budu subjekti međunarodnog prava. Tako pojedine međunarodne korporacije imaju veliki međunarodni utjecaj i ekonomsku moć, ali nisu subjekti međunarodnog prava. Oni ipak u uslovima globalizacije imaju jako veliki utjecaj na same međunarodne odnose. Treba istaći da su bez obzira na sve promjene u međunarodnoj zajednici države vodeći subjekti međunarodnog prava.

Dimitrijević V. i Stojanović R., naglašavaju postojanje razlike između subjekata međunarodnih odnosa i subjekata međunarodnog prava, tako što ističu da je za subjekte međunarodnog prava bitno ko može biti nositelj međunarodnih prava i obveza, dok je za subjekte međunarodnih odnosa bitna sposobnost izvornog i stvarnog djelovanja u svjetskim razmjerama. Subjekt međunarodnih odnosa mora biti neovisan od drugih takvih subjekata, prije svega država, a razlika između jakog utjecaja drugog subjekta i ništenja subjektiviteta veoma je mala, pa treba utvrditi ima li uopće neovisnog procesa odlučivanja (Dimitrijević i Stojanović, 1996: 83-85). Ako ipak odlučivanja nema, riječ je samo o pokušaju da se stvori prividan subjekt međunarodnih odnosa i međunarodnopravnog subjektiviteta. U pogledu pitanja međunarodnopravnog subjektiviteta pored konvencionalnog i običajnog međunarodnog prava treba poći i od prakse Međunarodnog suda pravde. U tom pogledu može se zaključiti da je pretežan dio pravne prakse Međunarodnog suda pravde zauzeo stav o državi kao glavnom subjektu međunarodnog prava (Brölmann, 2007: 181).

Djelovanje u međunarodnim odnosima na način uređen normama međunarodnog prava u velikoj mjeri ovisi od činjenice da li dati subjekt posjeduje međunarodnopravni subjektivitet. Bitno je utvrditi da li je ovaj subjekt priznat za subjekta međunarodnog prava što omogućava da stiče prava određena međunarodnim pravom, odnosno da bude nositelj međunarodnih obveza.

Za razliku od unutarnjeg prava u kome postoje organi i drugi nosioci ovlasti, koji određuju ko i šta se smatraju subjektima pravnog poretka, na međunarodnom planu ne postoji ovlašćeni organ koji bi propisao ko može posjedovati međunarodnopravni subjektivitet.

U toj mjeri se ovo pitanje i čini kompleksnije za njegovo praktično ostvarivanje, jer međunarodni odnosi koji počivaju na pretpostavkama suverene jednakosti država ne mogu

se izmiriti sa uspostavljanjem nekog nositelja moći koji bi priznao nekome pravni subjektivitet (Tiunov, 2010: 324).

Sagledavajući razlog postojanja kategorije međunarodnopravnog subjektiviteta, nužno je istaći da postoji pored čisto pravne dimenzije određena etička perspektiva ovog fenomena. Subjektivitet u međunarodnom pravu, naime, predstavlja garanciju da je njegov nositelj priznat za punopravnog učesnika međunarodnih odnosa i na taj način aktivnog sudionika u kreiranju povijesnog i političkog realiteta. On omogućava opstajanje u globalnoj zajednici i aktivno djelovanje u suradnji sa drugim subjektima koji postoje na ovom planu (Cassese, 2005: 71).

Problematika međunarodnopravnog subjektiviteta specifična je i zbog toga što bi subjekt međunarodnog prava trebao da posjeduje i nadležnost za stvaranje prava, što se ne može reći za subjekte unutarnjeg prava. Ovo je direktna posljedica decentralizovanog karaktera međunarodne zajednice kao prostora u kojem nastaje međunarodno pravo, jer ne postoji međunarodni zakonodavac koji bi na autoritaran i uniforman način uređivao pravno relevantne međunarodne odnose. Naime, međunarodno pravo u prvom redu stvaraju države svojom voljom putem različitih formalnih izvora međunarodnog prava. Takođe, u zadnjem stoljeću su i međunarodne organizacije postale značajan nositelj normativne aktivnosti u međunarodnom pravnom poretku (Portmann, 2010: 8-9).

Kada je riječ o međunarodnom pravu, bitno je razlikovanje konkretne vrste subjekta čiji se subjektivitet razmatra. Prije svega je bitno razjasniti da li je u pitanju država ili međunarodna organizacija, čiji pravni subjektivitet priznaje pozitivno međunarodno pravo ili neki drugi subjekt koji posjeduje određene ovlasti za djelovanje u međunarodnom pravu, a čiji je pravni subjektivitet upitan. Stoga se u praksi i teoriji postavlja pitanje da li i neki drugi subjekti osim država i međunarodnih organizacija posjeduju pravni subjektivitet u međunarodnom javnom pravu. Tako da pojedini autori govore o kategoriji tzv. specifičnih subjekata međunarodnog prava. Svaka suverena država je subjekt međunarodnog prava, subjektivitet međunarodnih organizacija proizilazi iz toga što su tvorevine država, a subjektivitet ustanika ovisi od njihovog priznanja od država.

MEĐUNARODNOPRAVNI SUBJEKTIVITET

Međunarodnopravni subjektivitet česta je tema u radovima teoretičara međunarodnog javnog prava. Pojedini pisci su razvili različite teorije o tome šta se smatra pod međunarodnopravnim subjektima i o tome koja prava proističu iz međunarodnopravnog subjektiviteta. Takođe, pažnju doktrine je zaokupljalo i pitanje utvrđivanja relevantnih kriterija koji mogu ukazati na postojanje međunarodnopravnog subjektiviteta nekog konkretnog subjekta.

Bez obzira na teoretske izazove, pojedini autori su se potrudili da daju definicije pravnog subjektiviteta u međunarodnom pravu. Pod subjektom međunarodnog prava se, kako to navodi Brownlie I., podrazumijevaju oni subjekti kojima običajno pravo priznaje sposobnost da budu titulari prava i obveza i da mogu zahtjevati zaštitu svojih prava odgovarajućim međunarodnopravnim sredstvima (Brownlie, 2001: 57). Degan Đ., V., smatra da je subjekt međunarodnog prava svatko tko u međunarodnom pravnom poretku ima pravnu i djelatnu sposobnost. Pravna sposobnost se očituje u tome da subjekt toga prava može biti nosiocem prava i obveza, odnosno da je „međunarodna osoba“. Ovaj autor pod djelatnom

sposobnošću podrazumijeva sposobnost subjekta međunarodnog prava da samostalno ističe svoje zahtjeve prema drugim subjektima, da ima ugovornu sposobnost, pravnostvarajuću sposobnost i odgovornost za protivpravna djela (Degan, 2011: 219). Međunarodnopravni subjektivitet predstavlja pravni status po kome je određen subjekt nosilac prava i obveza koja su u skladu sa međunarodnim pravom. Međunarodnopravni subjektivitet određuje ponašanje koje se zasniva na pravilima međunarodnog prava, te usljed nepoštivanja tih pravila dolazi do međunarodne odgovornosti (Bederman, 2002: 79-80).

Subjekt međunarodnog prava je titular prava i obveza utvrđenih normama međunarodnog javnog prava. Subjekt međunarodnog prava nalazi se u neposrednoj vezi sa međunarodnopravnim poretkom, te se u tom smislu mora razlikovati od onih subjekata koji su jedino korisnici izvjesnih prava zasnovanih na međunarodnom pravu. Subjekt međunarodnog prava podliježe odgovornosti za kršenje međunarodnopravnih obveza u skladu sa međunarodnim pravom. On posjeduje sposobnost da pokrene međunarodnopravni postupak radi zaštite svojih prava. Takođe subjekt međunarodnog prava, ima određenu pravnostvarajuću sposobnost što znači da manifestovanjem sopstvene volje stvara norme međunarodnog prava. Treba naglasiti da totalitet svih elemenata idealnog subjektiviteta u međunarodnom pravu ne moraju posjedovati svi subjekti koji se smatraju subjektima međunarodnog prava. Od država kao primarnih subjekata međunarodnog prava prvenstveno ovisi sama primjena međunarodnog prava, te sama pravila međunarodnog prava stvaraju države i ustanovljavaju njegove kodifikacije (Šahović, 1958: 2-10).

Subjekt međunarodnog prava je svaka međunarodno priznata država koju odlikuje organiziranost, neovisnost, politički značaj i međunarodni suverenitet (Bertrand, 1999: 193). Organiziranost se odnosi na državno uređenje, to jeste na sposobnost samostalnog donošenja odluka, koje država kao takva usvaja, poštiva i sprovodi u djelo. Neovisnost se odnosi na njeno neovisno odlučivanje, dok je politički značaj važan u pogledu političkih međunarodnih odnosa. Međunarodni suverenitet kao element međunarodnog subjektiviteta države podrazumijeva, u suštini, da je država o kojoj je riječ međunarodni subjekt, odnosno da ima legitimitet i međunarodno priznanje.

Subjekti međunarodnog prava mijenjali su se tokom vremena, tako da su se pod njima sve do 19. stoljeća podrazumjevali i vladari i država. Po utjecajem pozitivizma u 19. stoljeću država se počinje smatrati jedinim subjektom međunarodnog prava, dok su neki smatrali i konfederacije država subjektima na nivou prenesenih nadležnosti na njih. U određenim periodima subjektima međunarodnog prava smatrala su se i područja sa posebnim položajem (Danzig, Saar), te u okviru Lige naroda mandate, a do stjecanja pune neovisnosti (Irak, Palestina, Transjordanija, Sirija i Libanon). Države se u uslovima globalizacije sve više integrišu, ali ne može se reći da međunarodna zajednica ima status subjekta međunarodnog prava, jer ne može biti nositelj prava i obveza po međunarodnom pravu, niti može isticati zahtjeve u vlastito ime. Bez obzira na sve integracije u međunarodnoj zajednici ona je i dalje razdijeljena na suverene države. Postoje stalni napori za stvaranjem novih država jer državnost daje mnoge pogodnosti. Tko u svijetu nije znao za Armeniju, Gruziju, Hrvatsku, Litvu ili Bosnu i Hercegovinu sve do stjecanja neovisnosti, dok je gotovo svatko znao za neke države koje su nastale povijesnom slučajnošću kao što su Luksemburg, Jordan, Afganistan, Singapur, Monako i Lihtenštajn. Međutim, sve države koje u nekomu razdoblju postoje, nositelji su bez iznimke i izravno po međunarodnom pravu odgovarajućih temeljnih prava i dužnosti (Degan, 2011: 205-209).

U savjetodavnom mišljenju od 11. travnja 1949. godine Međunarodnog suda pravde u slučaju naknade štete za postradale dužnosnike Ujedinjenih naroda u Palestini (tzv. „*Reparation case*” ili „*slučaj Bernadotte*“) navodi se da pored država postoje i drugi subjekti međunarodnog prava koji se prema pravima i obvezama mogu razlikovati od država. Pitanje koje se tada postavilo jeste da li prema međunarodnom pravu Ujedinjeni narodi mogu da postave zahtjev za nadoknadu štete kako prema njima tako i prema žrtvama. Međunarodni sud pravde je u svom savjetodavnom mišljenju odredio da su Ujedinjeni narodi subjekt međunarodnog prava različit od države koji ima sposobnost da bude nositelj međunarodnih prava i obveza te sposobnost da ističe međunarodnopravne zahtjeve. Time je priznato da pored država postoje i drugi subjekti međunarodnog prava, ali da nisu svi subjekti međunarodnog prava jednaki u pogledu pravne sposobnosti, tako da neki imaju punu pravnu sposobnost dok je kod nekih ograničena. Takođe se razlikuju i u pogledu djelatne sposobnosti, tako da neki mogu svojim djelovanjem proizvesti pravne posljedice, drugi ograničeno, a treći nemaju to sposobnost. To je jedno od najpoznatijih savjetodavnih mišljenja Međunarodnog suda pravde koje će uveliko odrediti dalji razvoj međunarodnopravnog subjektiviteta u doktrini međunarodnog prava i pored toga što je bilo ograničeno samo na pravo na postavljanje odštetnog zahtjeva kao jednog od aspekta pravnog subjektiviteta. Tako je od sredine 20. stoljeća započet proces u kojem međunarodne organizacije dobijaju priznanje međunarodnopravnog subjektiviteta. To su na početku samo bile specijalizovane ustanove Ujedinjenih naroda, a kasnije i druge organizacije kojima se priznala objektivna pravna sposobnost. Krug subjekata međunarodnog prava za razliku od toga kako je međunarodnopravna doktrina s početka 20. stoljeća određivala prestaje da bude državo-centričan, kada se država smatrala jednim subjektom međunarodnog prava. Od sredine 20. stoljeća određivanje međunarodnopravnog subjektiviteta više se oslanjalo na postavke opće teorije prava te ga definiralo općim elementima – pravnom sposobnošću (*capacitas iuridica*) kao svojstvom da se bude nositeljem subjektivnih prava i obveza na temelju normi danoga pravnog poretka, pa i djelatnom sposobnošću (*capacitas agendi*) u smislu sposobnosti stvaranja pravnih posljedica neposrednim poduzimanjem vlastitih pravnih radnji neodređenom entitetu čije bi faktično sudjelovanje u međunarodnim odnosima postalo dovoljno intenzivno da bi prije ili poslije dobilo svoje pravno uređenje, a on sam iz njega prava i obveze stječući time i nužni element pravne osobnosti – pravnu sposobnost. Radi lakšeg i bržeg ostvarivanja različitih ljudskih interesa došlo je do intenzivnijeg povezivanja država i tako nastanka međunarodnih organizacija. Međunarodnopravna doktrina 80-tih godina 20. stoljeća priznaje kao subjekte međunarodnih odnosa sudionike pravno uređenih međunarodnih odnosa čije se djelovanje u međunarodnoj zajednici nije više moglo ignorirati. Države od trenutka kada su bile jedini subjekti međunarodnog prava vremenom su bile upućene sve više jedna na drugu te u toj suradnji i na grupu odnosno regiju država što je dovelo do povezivanja regija država u određene međuregionalne organizacije kao nove sudionike u međunarodnoj zajednici. “Koliko god teoričari međunarodnog prava ekstenzivno shvaćali koncept međunarodnopravnog subjektiviteta, konsenzus u međunarodnopravnoj doktrini u pogledu priznanja toga subjektiviteta u odnosu na nove sudionike međunarodnih odnosa čini se da je daleko teže i sporije ostvariv, čak i onda kada postaje očito da su takvi sudionici na temelju međunarodnopravnih normi već stekli neka subjektivna prava ili obveze, odnosno međunarodnopravnu sposobnost” (Lapaš, 2016: 413-438). Sa globalizacijom i razvojem novih tehnologija stvorio se svijet koji mora da funkcioniše

zajedno. Nove globalne prijetnje su dokazale da se svijet ne može boriti na drugi način, osim međusobnom suradnjom između država. Međunarodno pravo je u velikoj mjeri pod utjecajem ovog razvoja i pomaka u međunarodnim odnosima, pri čemu države više nisu jedini igrači u međunarodnoj areni, tako da međunarodnopravni subjektivitet pored država posjeduju i međunarodne organizacije i ustanice priznati kao zaraćene strane.

NEOVISNOST I MEĐUNARODNOPRAVNI SUBJEKTIVITET U GLOBALNOM DRUŠTVU

Međunarodnopravni subjektivitet države nije ništa bez neovisnosti države koja se prije svega odnosi na njeno samostalno upravljanje svojim unutarnjim i vanjskim poslovima, odnosno da stanovnici te države samostalno upravljaju svojom teritorijom, vrše vlast i ispunjavaju međunarodnopravne obveze. Potpisivanjem i ratifikacijom ugovora države dobrovoljno ulaze u legalne, ugovorne odnose sa drugim državama određenim ugovorom. Kapacitet država za ulazak u takve odnose sa drugim državama i stvaranje obvezujućih pravila rezultat je međunarodnopravnog subjektiviteta država, koji je odlika svih neovisnih, suverenih država. Međunarodnopravni subjektivitet podrazumijeva samostalnost i neovisnost prema međunarodnom pravu te na osnovu toga sposobnost da se oblikuju međunarodni odnosi. On podrazumijeva neovisno djelovanje na međunarodnom planu, a ne samo u unutarnjem pravnom poretku.

Klasični primjer povezivanja država i ograničavanja sopstvenog suvereniteta radi višeg zajedničkog interesa predstavlja Europska unija. Europska unija predstavlja politički sistem u kojem se države povezuju zajedničkim, ali i različitim interesima, te sa jedne strane države zadržavaju svoju neovisnost, a sa druge strane zajedno sa drugim predstavljaju jedno.

Neovisnost je u uslovima globalizacije promijenila svoje značenje, tako da države stupaju u međunarodne odnose dobrovoljno odričući se dijela svojih nadležnosti i suvereniteta sve u cilju općeg napretka (Jackson, 2005: 73-77). Ekonomska moć je samo jedan od elemenata onoga što čini ukupne međunarodne odnose, a uz nju se po pravilu veže vojna, politička, ideološka moć, a zadnjih decenija i kulturna hegemonija i akulturalizacija. Međunarodna politika i međunarodni politički odnosi se provode kroz djelovanje unutarnjih faktora, od kojih su najvažniji politički sistem, ekonomski potencijali države, komunikacija i kultura, vojna moć, socijalni sistem i supremacija u procesu globalizacije. Takođe bitni elementi koji utiču na ostvarivanje međunarodnih političkih odnosa, kao segmenta međunarodnopravnog legitimiteta države, važnog za njen međunarodni opstanak su i vanjski faktori, od kojih se najčešće navode međunarodna suradnja u različitim oblastima, stanje i potencijal međunarodne ekonomije, sistem relevantnih međunarodnih faktora, vojna moć u kontekstu raspodjele snaga i političke organizacije (Marković, 2012: 71-72). Svi ovi faktori, čine da međunarodna politika država bude onakva kakvu je prezentuju i sprovode njeni političari, tj. ovi faktori kreiraju međunarodne političke odnose i svakoj državi daju određen pravni status u svijetu.

ZAKLJUČAK

Pored država danas međunarodnopravni subjektivitet imaju i međunarodne organizacije, dok subjektima međunarodnog prava ograničenog i privremenog karaktera podrazumijevaju se i ustanici i narodnooslobodilački pokreti. Država je sačinjena od ljudi, te samo međunarodno pravo se svodi na uređenje odnosa između ljudi. Međutim i čovjek ostvaruje prava i obveze u međunarodnom pravnom poretku, preko države kao izvornog subjekta međunarodnog prava.

Država u suvremenoj međunarodnoj zajednici i dalje je vodeći subjekt međunarodnog prava bez obzira na sve pokušaje da joj se umanjí značaj time da je ona prolaznog karaktera, te da glavnu ulogu na međunarodnom planu preuzimaju pojedini nedržavni subjekti, multinacionalne kompanije i međunarodne organizacije.

Države kao subjekti međunarodnog prava izgubile su mnoga svojstva, te im je narušena suverenost, funkcije i ovlasti, ali i pored toga one su primarni akteri međunarodnih odnosa. Danas međunarodne institucije raspolažu pravima da prosuđuju i ograničavaju postupke države na njenoj vlastitoj teritoriji. Međutim i pored toga država i dalje ima velika ovlasti i u doglednoj budućnosti tako će ostati. Država preuzima određene obveze zaključenjem međunarodnih bilateralanih i multilateralanih ugovora, te radi zaštite sopstvenih interesa i interesa cjelokupne međunarodne zajednice ograničava svoj suverenitet, tako da zaključenjem međunarodnih sporazuma stiže brojna prava, ali mnogobrojne obveze.

Međunarodna zajednica nikada nije imala veći broj država, a uz to javlja se veliki broj međunarodnih organizacija. Još od perioda ukidanja kolonijalizma nije bilo ovako brzog nastanka većeg broja samostalnih država. Na međunarodnoj sceni javljaju se razne integracije, nevladine organizacije, pokreti koji direktno ili indirektno utiču na vođenje vanjske i unutarnje politike država. Uz sve to veća je nego ikada uloga velikih kompanija od koji ovise mnoge države i koje su poprimile nadnacionalni karakter, uslijed integracija i njihovog ukрупnjavanja.

LITERATURA

1. Bederman, J., D. (2002). *The Spirit of International Law*, Athens: The University of Georgia Press.
2. Bertrand, B. (1999). *Un monde sans souveraineté*, Paris: Fayard.
3. Brölmann, C. (2007). The International Court of Justice and International Organisations, *International Community Law Review*, Vol. 9, No. 2, Amsterdam: Brill Nijhoff.
4. Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law, Fifth edition*, Oxford: Oxford University.
5. Cassese, A. (2005). *International Law, Second Edition*, Oxford: Oxford University Press.
6. Čukalović, I. (2003). Zaštita ljudskih prava u praksi Međunarodnog suda pravde. *Slobode i prava čoveka i građanina u konceptu novog zakonodavstva Republike Srbije, Knjiga II*, 500-525. Kragujevac: Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
7. Degan, Đ., V. (2011). *Međunarodno pravo*. Zagreb: Školska knjiga.
8. Dimitrijević, V., Stojanović, R. (1996). *Međunarodni odnosi, Četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje*, Beograd: Službeni list SRJ.
9. Harris, P. (2007). *An Introduction to Law, Seventh Edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Klabbers, J. (2009). Recognition: Subjects Doctrine and the Emergence of Non-State Actors,

11. Lapaš, D. (2016). Međuregionalne organizacije – suvremeni sudionici međunarodnopravnih odnosa ili novi subjekti međunarodnog prava: ima li razlike ?, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Vol. 53, No. 2, Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu.
12. Marković, A., D. (2012). *Međunarodni odnosi*, Beograd: Sindigunum.
13. Portmann, R. (2010). *Legal Personality in International Law*, Cambridge: Cambridge University Press.
14. Stiglic, E., Dž. (2002). *Protivrečnosti globalizacije*. Beograd: SBM.
15. Šahović, M. (1958). *Opšta pitanja kodifikacije međunarodnog prava*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
16. Tiunov, I., O. (2010). The International Legal Personality of States: Problems and Solutions, Fleur J., *International Legal Personality*, 310- 330, Surrey: Ashgate Publishing Limited.
17. Todorović, D. (2006). Terorizam i ideologija, Bejatović, S. *Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope, Knjiga I*, 160-180, Kragujevac: Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu.